

Some-palvelujen uudelle käyttäjälle

Tavoite

Tavoitteena on antaa perusvalmiuksia sosiaalisen median eli ns. some-palvelujen uudelle käyttäjälle: millaisia some-palveluita verkosta löytyy, mitä tulee ottaa huomioon niiden turvallisen ja luotettavan käytön kannalta

Sisältö

- Mitä on sosiaalinen media?
- Sosiaalisen median toimintatapoja
- Tiedonhankintaa sosiaalisessa mediassa
- Tietoturva ja yksityisyyden suoja
- Nykyarkea sosiaalisessa mediassa

Taustaksi

Internet alkoi vakiintua Suomessa sekä työikässä että vapaa-ajalla 1990-luvulla.

- Aluksi internetin sisältö oli verkkosivuja, joita muutamat koodaamista osaavat tuottivat ja muut netin käyttäjät lukivat.
- Internetissä on kuitenkin aina ollut keskustelupalstoja ja ajantasaista ns. chat-viestintää. Niillä haluttiin sekä kannustaa ihmisiä osallistumaan, että kehittää yhteisöllisyyttä käyttäjien välille.

Yhteisöllisyydestä, osallistamisesta ja vuorovaikutuksesta tuli 2000-luvulla niin keskeinen osa internetiä, että sitä kuvaten ryhdyttiin puhumaan **sosiaalisesta mediasta**.

Lisätietoa:

Suomenkielinen esitys Internetin kehityksestä 1960-luvulta 1990-luvun loppuun.

<http://www.nic.funet.fi/index/FUNET/history/internet/fi/etusivu.html>

Mitä on sosiaalinen media?

Sosiaalisessa mediassa olennaista ei ole tekniikka, vaan ihmisten tapa toimia verkossa.

Sosiaalinen media voidaan kuvata joukkona erityyppisiä **verkkopalveluita**, joissa käyttäjiä kannustetaan luomaan palveluihin **omia sisältöjä** (tekstejä, suositteluja, arvosteluita, kuvia, videoita tai ääntä), **kommunikoimaan ja verkottumaan keskenään**.

- Sosiaalisessa mediassa on palveluita, joiden ydin on oman sosiaalisen verkoston luominen. **Verkostoitumispalveluita** ovat esimerkiksi *Facebook* ja *LinkedIn*, joissa kollegat, ystävät ja kaukaisemmatkin tuttavat merkitsevät toisensa omaan kaverijoukkoonsa.
- **Verkottuminen** voi rakentua myös toisin: esimerkiksi *Delicious* on kirjanmerkki-palvelu, johon voi tallentaa mielenkiintoisten nettisivujen osoitteet muistiin. Palvelussa voi myös etsiä, millaisia sivuja muut ovat merkinneet itselleen. Oma verkosto muodostuu henkilöistä, joiden kirjanmerkkejä alkaa seurata – olivatpa he tuttuja tai eivät.
- Sosiaalisessa mediassa voi minkä tahansa aihepiirin ympärille muodostua **yhteisö**. Siinä verkostoidutaan ja sen toimintatapaan kuuluu yhdessä tekeminen ja asioiden muille jakaminen.
- Sosiaalisen median palveluun osallistuminen vaatii yleensä **rekisteröitymisen**. Siinä luodaan oma **käyttäjäprofiili**, jolle keksitään **käyttäjätunnus** ja **salasana**. Käyttäjätunnuksena voi olla oma nimi tai nimimerkki.
- Vaikka sosiaalinen media luo puitteet aktiiviselle osallistumiselle, mukana voi olla vain tutustumassa palveluun ja seuraamassa sen tapahtumia.
- Useimmissa palveluissa voi rajata keille omat viestit näkyvät.
- Some-palveluille on tyypillistä muuttuvuus: uusia palveluita tulee, samalla kun vanhoja saattaa poistua tai jäädä vähemmälle käytölle.

Sosiaalisen median toimintatapoja

Jakaminen

- **Vaivatonta – jaetaan valmiita, tavallisesti toisten tuottamia sisältöjä:**
- Esimerkkejä: linkki, kuva tai uutinen (*Facebook*, *Twitter*)
kiinnostava sivusto (*Delicious* tai *Diigo*)
musiikkilista (*Spotify*)
video (*YouTube*)

Julkaiseminen

- **Vaatii enemmän vaivannäköä – usein on kyse itse tehdyn sisällön julkistamisesta:**
- Esimerkkejä: blogikirjoitus (*Blogger*, *Wordpress*)
wiki-artikkeli
”itse tehty” *Twitter*-viesti tai *Facebook*-päivitys

omien kuvien tai videoiden julkaiseminen (*Flickr, YouTube, Vimeo, Pinterest, Instagram*)

Suosittelu

- Arvosteluiden kirjoittaminen suosittelupalveluun
- Esimerkkejä: *Amazon, Tripadvisor, Eat.fi*, elokuvat: *IMDb*

Auttaminen ja vertaistuki

- Esimerkiksi vastataan keskustelupalstoilla esitettyihin kysymyksiin tai osallistutaan sisällön tuottamiseen sosiaalisen median palvelussa (*Wikipedia*).

Kaupankäynti, kuluttajatietous

- Esimerkiksi etsitään erikoistarjouksia, hankitaan tietoja ostopäätöksen tueksi tai ostetaan ja vaihdetaan palveluita.

Pelaaminen

- Netissä on lukemattomia pelejä, joista osa liittyy erilaisiin sivustoihin ja palveluihin (kuten Facebookin pelit) ja osa on varsinaisilla pelisivustoilla. Pelejä on kaiken ikäisille, rahapelejä tai puhtaasti ajanvietepelejä. *Moninpelattaviksi roolipeleiksi* kutsutaan pelejä, joissa osallistujia ei välttämättä tunne ja pelikaveri voi olla mistä päin maailmaa tahansa (esimerkiksi *World of Warcraft*).

Tiedonhankintaa sosiaalisessa mediassa

Sosiaalinen media on muuttanut myös **tiedonhankinnan tapaa** ja tuonut perinteiden medioiden rinnalle uusia **tiedonhankinnan kanavia**.

- Aiemmin asiantieto löytyi kirjoista, mutta nyt asiantuntija voi jakaa tietämystään myös verkossa. Niiden lisäksi verkossa on runsaasti näkemyksiä ja mielipiteitä, joiden takana voi olla kuka tai mikä tahansa.
- Uusi tieto leviää vaivattomammin ja nopeammin kuin koskaan ennen.
- Sosiaalinen media on lyhentänyt välimatkaa tiedon tuottajan ja sen hakijan välillä. Tiedosta kiinnostuneilla voi hyvinkin olla mahdollisuus keskustella suoraan asiantuntijan kanssa esimerkiksi kommentoimalla blogi-kirjoituksia tai Twitter-viestejä.

Verkon tietomäärä kasvaa jatkuvasti ja suuri osa sieltä löytyvästä tiedosta ei ole ammattimaisesti toimitettua kuten kirjat ja artikkelit. Netistä tietoja etsivä tarvitsee **taitoja tiedon luotettavuuden arvioimiseen**, ja myös siihen, miten eri muodoissa olevaa tietoa saa käyttää.

Tietoturva ja yksityisyyden suoja

Internetissä on muutaman klikkauksen päässä tarjolla lähes kaikkea: tietoa, taidetta, palveluita, kauppoja, viihdettä ja kohtaamisia. Ilman nettiä monen asian hoitaminen olisikin jo hankalaa ja aikaa vievää.

Internetin vaaroja voi torjua olemalla huolellinen ja tarkkaavainen. Kuten missä tahansa muuallakin, kannattaa ottaa huomioon muutamia perusasioita ja käyttää arkijärkeä.

Internetin käytöstä löytyy runsaasti ohjeita. Ohessa poimintoja Viestintäviraston ylläpitämästä *Turvallisesti netissä* -tietoturvaoppaasta. Se on kaikille kansalaisille suunnattu monipuolinen ja selkeä ohjeistus internetin käyttöön.

<http://www.tietoturvaopas.fi/index.html>

- Tietokoneessa on oltava **virusturvaohjelma** ja **palomuuuri** ja ne on pidettävä ajan tasalla. Myös **käyttöjärjestelmään** (esim. *Windows, Mac, Linux*) ilmestyy usein tärkeitä päivityksiä.
 - Kerran asennettuna ohjelmien ajan tasalla pitäminen on helppoa. Uuden koneen voi ostaa niin, että turvaohjelmat on siihen asennettu ja päivitykset voi määrittää tulemaan automaattisesti. Jos kuitenkin asia askarruttaa, kannattaa pyytää joku tarkastamaan tilanne ja opastamaan koneen käytössä.
- **Sähköposti**
Jos ei ole varma sähköpostin lähettäjistä, siinä mahdollisesti olevaa liitettä tai nettilinkkiä ei kannata avata.
- **Verkkokauppojen ostokset**
Netissä voi maksaa esim. luottokortilla, mutta kannattaa varmistaa, että yhteys on suojattu. Silloin osoitteen alku on **https**-muotoinen ja osoiterivillä näkyy pieni lukko.

- **Salasanat**
 - Tee salasanoista vaikeasti arvattavia.
 - Eri palveluille kannattaa keksiä omat salasanansa.
 - Ohjeita hyvien salasanojen keksimiseen saa esimerkiksi Helsingin yliopiston tietotekniikkayksikön ohjeista:
<http://www.helsinki.fi/atk/neuvonta/ohjehakemisto/salasana>

- Salasanavaihtoehtoja voi testata Lappeenrannan teknillisen yliopiston salasanatestillä: <https://tunnistus.lut.fi/vetuma/cgi-bin/passwordtest.cgi>
- **Tärkeät tunnukset**
Pankki tai viranomaisen ei koskaan kysy luottokorttitietoja, salasanoja tai pankkitunnuksia sähköpostitse, eikä niitä muutenkaan kannata lähettää sähköpostilla.
- **Omat tiedot**
Vaikka oman nimen ja kuvan näkyminen netin palveluissa on nykyään yleistä tietoa, kannattaa miettiä, mitä muuta netissä julkaisee. Yksityisasiolta tuntuvat kuvat ja asiat kannattaa jättää netin ulkopuolelle. Sama koskee myös muiden henkilöiden tietoja ja kuvia: kunnioita muiden yksityisyyttä.
- **Älä usko kaikkea**
Jos jokin tarjous tai väite tuntuu uskomattomalta, se ei usein olekaan totta.
 - Tiedon luotettavuuden arvioinnista tarkemmin materiaalipankin *Tiedonhankinnan perusteita* -materiaalissa.
- **Muista tekijänoikeudet**
Netissä olevia kuvia, elokuvia, musiikkia ja muuta aineistoa saa ottaa omaan käyttöön vain, jos siihen on lupa tai siitä on maksanut.

Verkkopalvelut ja -yhteisöt voivat olla niin laajoja, että niiden valvonta on käytännössä kaikkien käyttäjien huomioiden varassa. Jos verkkopalvelussa huomaa asiatonta toimintaa tai julkaisuja, siitä kannattaa ilmoittaa *palvelun ylläpitäjille*.

Jos internetiä käyttäessä kokee tulleen kaltarvoin kohdelluksi tai törmää loukkaavaan tai laittomaan materiaaliin, voi toimia samoin kuin netin ulkopuolella ja ottaa yhteyttä viranomaisiin.

Nykyarkea sosiaalisessa mediassa

- Etsitään *blogeista* ja *verkkolehdistä* ruokaohjeita, vinkkejä arkeen ja arjen tilanteisiin.
- Katsotaan käsityöohjeita ja vinkkejä auton korjaamiseen videolta *YouTubesta*.
- Jaetaan omia PowerPoint-esityksiä ja etsitään muiden diaesityksiä *Slidesharessa*.
- Haetaan ostopäätösten tueksi kuluttajätietoa palveluista, joissa vertaillaan tuotteita, hintoja ja ostopaikkoja (esimerkiksi Vertaa.fi tai Hintaseuranta.fi).
- Osallistutaan tai seurataan päätöksentekoa (otakantaa.fi tai avoinministerio.fi)

- Tutustutaan, keskustellaan ja jaetaan neuvoja foorumeilla ja verkkoyhteisöissä, kuten käsityöhön liittyvä *Ravelry* tai *Näkökulma.net*, jossa voi peilata omia näkemyksiä ja vakaumuksia.
- Kerrotaan omista kokemuksista ja ajatuksista *Facebookin* viesteissä ja omassa *blogissa* ja vaihdetaan kuulumisia tuttavien kanssa.
- Jaetaan kuvia tapahtumista ja omasta elämänmenosta *Instagramissa* tai *Flickrissa*.

Lähteitä ja lisälukemista

Aalto, Tuija & Uusisaari, Marylka Yoe 2009: *Nettielämää*. Viitattu 5.6.2012
http://www.nettielamaa.fi/Nettielamaa_files/Nettielamaa-Aalto-Uusisaari.pdf

Funet: CSC - Tieteen tietotekniikan keskus http://www.csc.fi/index_html

Funet. Wikipedia-artikkeli. Viitattu 20.3.2013
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Funet>

Internet-society: Brief history of the Internet
<http://www.internetsociety.org/internet/what-internet/history-internet/brief-history-internet>
Viitattu 20.3.2013

Isokangas, Antti & Vassinen, Riku 2010: *Digitaalinen jalanjälki*.

Pönkä, Harto 2009: Sosiaaliset verkostot ja verkostoituminen. Viitattu 5.6.2012
<http://harto.wordpress.com/2009/08/05/sosiaaliset-verkostot-ja-verkostoituminen/>

Salavuo, Miika 2011: *Tiedonhankinnan historiani: Kirjaston kortistoista Google+:aan*. Viitattu 5.6.2012
<http://miikkasalavuo.fi/2011/08/09/tiedonhankinnan-historiani-kirjaston-kortistoista-googleaan/>

Suomen Internet-opas <http://www.internetopas.com/> . Viitattu 20.8.2012.

Turvallisesti netissä: Tietoturvaopas. Viestintävirasto, päivitetty 2012. Viitattu 5.6.2012
<http://www.tietoturvaopas.fi/internetinpalvelut/verkkoyhteisot.html>